UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

MIHAIL ȘIȘKIN

Doctor Honoris Causa

MIHAIL ȘIȘKIN
DOCTOR HONORIS CAUSA

©EvgeniyaFrolkova

De aici, în cursul întregii zile următoare, au mers prin zăpada adâncă și mulți oameni erau chinuiți de foame și frig. Traversarea era foarte grea, pentru că vântul de miazănoapte le bătea chiar în față, înghețându-i pe oameni și făcându-i să împietrească. Atunci unul dintre preoți propuse să se aducă o jertfă vântului. A fost adusă și, în mod clar, tuturor li se păruse că forța vântului scăzuse. Adâncimea zăpezii ajungea la până la o orghie și din cauza asta au murit multe animale de transport, și oameni de la aprovizionare, și până la treizeci de soldați. Xenofont, aflat în ariergardă, îi aduna pe cei căzuți pentru a-i îngropa cu onorurile cuvenite, dar asta era imposibil și morții pur și simplu erau acoperiți cu zăpadă.

Mihail Șișkin

Laudatio | Mihail Șișkin

Literatura rusă contemporană a ajuns deja, la scurtă vreme de la destrămarea Uniunii Sovietice, la o literatură independentă, cu autoritate, în care s-au conturat destul de repede voci extrem de puternice: Ludmila Petruşevskaia, Ludmila Ulițkaia, Tatiana Tolstaia, Vladimir Şarov, Mihail Şişkin, Evgheni Vodolazkin, Viktor Pelevin, Vladimir Soloviov, pentru a-i aminti doar pe câțiva dintre ei.

Mihail Şişkin este unul dintre cei mai importanți şi îndrăgiți scriitori ruşi contemporani, ale cărui creații au fost traduse în peste 30 de limbi. Scrie în limbile rusă şi germană. Se bucură de o mare apreciere atât în străinătate, cât şi Rusia, unde a primit cele trei mari premii literare oferite de instanțele specializate – Premiul „Russkii buker" pentru *Luarea Ismailului*, premiul „Național-bestseller" pentru romanul *Părul Venerei* şi premiul „Bolşaia kniga" pentru romanul *Scrisorar*.

Cititorii români fac cunoştință cu Şişkin în ordine cronologică inversă, începând cu ultimul roman al lui, *Scrisorar*, în anul 2012, mai apoi cu *Părul Venerei* în 2013 şi *Luarea Ismailului* în 2016, urmate de volumul de eseuri *Paltonul cu gaică*, apărut în anul 2017. În romane sunt şi locuri cunoscute, sunt şi teme inedite: teme general-umane, eterne, dar şi subiecte extrem de actuale, războaie şi iubiri, drame personale şi universale... Romanele lui, care folosesc pe scară largă tehnici postmoderniste, sunt în primul rând o mărturie dureroasă despre impactul societății sovietice asupra mentalităților cetățenilor fostei URSS, care le-au provocat acestora traume ce revin obsesiv.

Stilul însă, „construcția" cărții este, la Şişkin, o provocare totală. Scriitorul are un stil inconfundabil care a influențat pozitiv scrierea literară. Aşa cum mărturisea şi scriitorul într-un interviu, plăcerea lecturii e dată tocmai de identificarea modelului de construcție a romanului respectiv: cu cât e mai neclar, cu atât mai mult eşti hotărât să nu laşi cartea din mâini, până la înțelegerea totală. Cu siguranță aici cititorul va fi de numeroase ori bulversat, dar va intra, mai apoi, în jocul scriitorului, va râde amuzat de ieşirile din situație, va rămâne nedumerit în alte momente, va recunoaşte stări şi trăiri, se va bucura, în ultimă instanță, că a citit o carte (de fapt, chiar trei!) nepereche.

Personajele vin dintr-un fond comun, arhetipal, nu sunt deloc inventate de scriitor şi, automat, nici nu-i aparțin. Există similitudini cu persoane reale, dar modelele pe care le are în vedere autorul sunt de fiecare dată multiple, ca şi posibilitățile de evoluție a acțiunii:

Nu am avut nici o problemă cu crearea personajelor, deja fuseseră inventate de altcineva pentru mine: un bărbat şi o femeie, Adam şi Eva. Dacă Adam şi Eva ar fi fost separaţi, şi-ar fi scris şi ei scrisori din diversele colţuri ale raiului. Deşi pentru ei, probabil, n-ar mai fi fost rai. Ar fi trebuit să inventeze scrisul. Lipsa raiului este o condiţie pentru inventarea scrisului. Dar au mai fost, se înţelege, şi prototipuri reale: chiar eu şi Jenia mea. Am fost separaţi şi ne-am scris mail-uri. Acum suntem împreună şi nu ne mai scriem. Cei fericiţi nu au nevoie de scriere .

Mihail Şişkin, în romanele sale, prezintă adesea universuri paralele între care eroii păşesc într-un du-te-vino haotic. Simbol al acestei treceri este banda lui Moebius: „Din cauza unora ca el, care apare doi paşi pe partea asta şi continuă pe cealaltă, ca în cerul lui Moebius, lumea se ramifică la infinit, creşte ca un bulgăre din zăpada de anul trecut..." În acelaşi roman, *Părul Venerei*, două narațiuni din perioade temporale diferite se întâlnesc în acelaşi punct comun – retragerea din fața războiului sau a morții – şi banda lui Moebius intră în acțiune. De aceea nu există nici moartea sau, cum spune naratorul, oricum oamenii nu-şi pot da seama de ea, când li se întâmplă. Plecarea dintr-o lume înseamnă în mod necesar apariția în alta şi lanțul existenței este astfel neîntrerupt: „Lumea aşa e făcută, că e imposibil să dispari în ea – dacă ai dispărut aici, atunci ai apărut în altă parte – într-o celulă cu două camere, în cuta cuiva fierbinte, tot în viața ta, acum mulți ani. Dacă ai dispărut de la suprafață, înseamnă că ai coborât cu capul la fund şi acum o să ieşi la lumină. Şi apoi omul oricum nu e capabil să-şi dea seama că nu mai există. Pentru asta nu e prevăzut nici un simț..."

Mai mult, autorul devine adesea şi unul dintre personaje. Sintagma „lumea ca text" trebuie să fie înțeleasă, în postmodernism, ca relație a autorului cu textul. Creatorul acestui text, autorul, este la rândul lui personaj al altui Text, mai amplu, care are şi el Creatorul lui, iar textul creat de acesta a fost fixat în textele altor scriitori. Modelul creației universale este realizat în modernism ca text în Text. De aici disoluția ideii de autor, de aici, în urma acestui amestec de stiluri străine, şi lipsa unor pretenții de originalitate asupra noii creații. O asemenea pierdere în cuvinte o găsim la Mihail Şişkin, în romanul *Luarea Ismailului*, unde scriitorul merge mai departe, negând chiar consistența biologică a umanului, totul reducându-se la cuvinte:

Am descoperit un complot al cuvintelor. Nouă ni se pare numai că stăpânim cuvintele după o lege pe care nu noi am stabilit-o, precum mişcările mâinii, gândurile, aerul, respirația. Dar, de fapt, totul e invers. De fapt, respirația este stăpâna noastră, nu noi ai ei. Aşa e şi cu cuvintele. Noi suntem numai o formă a existenței cuvintelor. Limba este în acelaşi timp

creator şi trup al celor existente. (...) Noi suntem pentru cuvinte mai mult decât un material maleabil. Doamne, noi înşine suntem cuvinte!

După încâlcirea tuturor firelor narative în țesătura romanelor sale, Mihail Şişkin facere referire, la un moment dat, în romanul său *Părul Venerei*, la jocul cu textul şi cu noțiunile existențiale fundamentale, mai ales cu timpul care poate fi considerat şi autor, țesător al textului, şi personaj şi convenție pentru cititori:

– ... Timpul, ca o maşină de cusut, coase cu un tighel inegal acea cuşcă a câinelui, plină de fân, şi vagonul pustiu de metrou cu notesul uitat, zgomotul făcut de creioanele ce cad afară şi cearşaful acesta răsucit sul. Şi cartea asta căzută jos, pe care o poți deschide imediat la ultima pagină (...).

– Dar dacă pe ultima pagină punctul e deja pus, deci nu se mai poate schimba nimic? Iar dacă vrei să îndrepți ceva în viață? Să readuci pe cineva? Să termini de iubit?

– Dimpotrivă, în orice clipă se poate schimba până şi ce a fost deja. Fiecare om trăit de tine schimbă tot ce a fost înainte. Semnele întrebării şi ale exclamării au forța de a schimba şi fraza, şi soarta. Trecutul este ceea ce este deja cunoscut, dar se va schimba dacă trăieşti până la ultima pagină.

– Atunci poți să răsfoieşti înapoi? Şi zăpada are să cadă în sus? Akaki Akakievici o să taie cu tocul din manuscris fiecare literă şi o să o scuture în călimară? Generație după generație o să învie din morminte şi Hristos o să-l omoare pe Lazăr? Apă şi uscat, lumină şi întuneric o să se întoarcă în cuvânt?

Din anul 2014, pe fondul unor dezacorduri cu politica de la Kremlin, scriitorul s-a proclamat emigrant şi locuieşte doar în Elveția. Cu toate acestea, exilul în sine nu înseamnă abandonarea trecutului şi a realităților în care s-a format scriitorul. Scriitorul a scris, în fond, mereu, despre viața din Rusia şi despre ruşi în general, (neo)totalitarismul rusesc fiind prezentat, în romanele sale, destul de des, şi nu numai în cheie satirică. Şişkin vorbeşte frecvent de violența pe care statul rus şi-a arogat-o prin toate instituțiile sale, în decursul istoriei sale, şi la care nu vrea să renunțe până în prezent. De aceea ruşii sunt descrişi ca trăind într-o lume plină de violență, cu violența intrând aproape în codul genetic. Lupta pentru putere, la scară mai mare sau mai mică, este clasică, după cum spun scriitorii. Dar acum a venit momentul în care lucrurile trebuie să fie spălate în public, nu numai în familie, pentru a trage un semnal de alarmă care să fie luat în seamă...

Curriculum vitae | Mihail Șișkin

1961, 18 ianuarie – s-a născut la Moscova Mihail Pavlovici Șișkin
Este unul dintre cei mai importanți scriitori ruși contemporani, dar și traducător din limba germană. Creațiile lui au fost traduse în peste 30 de limbi. Scrie în limbile rusă și germană.
1982 – a absolvit Facultatea de Limbi Romanice și Germanice a Institutului Pedagogic de Stat „V.I. Lenin" din Moscova, specializarea engleză-germană
-● a lucrat trei ani ca ziarist la revista „Rovesnik", scriind despre artă și traducând din germană
-● ca mai toți scriitorii vremii, a lucrat ca om de serviciu, muncitor-asfaltator
-● cinci a fost profesor de germană și engleză la Școala generală nr. 444 din Moscova
1995 – se mută în Elveția, la Zürich, împreună cu soția lui
-● lucrează ca traducător de rusă pentru Ministerul de Interne din Elveția (departamentul de acordare a azilului politic)
2009 – profesor invitat la Universitatea Washington and Lee, din Virginia, SUA
2014 – scriitorul s-a proclamat emigrant și nu se mai duce în Rusia

PREMII ȘI DISTINCȚII:

1993 Premiul revistei „Znamia" pentru cel mai bun debut, Rusia, (romanul *Vseh ojidaet odna noci*)
1999 Premiul Cantonului Zurich, Elveția, pentru ghidul *Russkaia Șveițaria*
1999 Premiul „Globus" pentru o creație ce contribuie la apropierea popoarelor și culturilor, oferit de Biblioteca de literatură universală „M.I. Rudomino", Rusia (romanul *Luarea Ismailului*)
2000 Premiul „Russkii buker", Moscova, Rusia (romanul *Luarea Ismailului*)
2005 Premiul pentru cea mai bună carte străină a anului, Franța (volumul de eseuri *Montreux-Missolunghi-Astapowo, Auf den Spuren von Byron und Tolstoj*)
2005 Premiul „Național-bestseller", Petersburg, Rusia (romanul *Părul Venerei*)
2006 Premiul „Bolșaia kniga", locul al III-lea, Moscova, Rusia (romanul *Părul Venerei*)
2006 Nominalizat la Premiul literar „Bunin", pentru romanul *Părul Venerei*

2007 Premiul Grinzane Cavour, Italia (romanul *Părul Venerei*)
2010 Ordinul revistei „Znamia”, Rusia
2010 Premiul portalului Imhonet la categoria „Cel mai îndrăgit scriitor”, Rusia
2011 Premiul Internațional de Literatură al Casei de cultură a popoarelor lumii din Berlin, Germania (romanul Părul Venerei)
2011 Premiul „Bolșaia kniga”, dar și votul publicului (romanul *Scrisorar*), Moscova, Rusia

Lista publicaţiilor | Mihail Şişkin

ÎN LIMBA RUSĂ:

1993 – debutează cu povestirea *Urok kalligrafii/ Lecția de caligrafie*, în revista „Znamia”
1993 – apare romanul de debut *Vseh ojidaet oda noci. Zapiski Larionova/ Pe toți îi așteaptă aceeași noapte. Însemnările lui Larionov*, care a primit premiul revistei „Znamia” pentru cel mai bun debut
1994 – nuvela *Slepoi muzîkant/ Muzicianul orb*
1999 – scrie un ghid literar-istoric, *Russkaia Șveițaria/ Elveția rusă*, pentru care a primit Premiul Cantonului Zürich în același an
2000 – apare romanul *Luarea Ismailului,* pentru care primește premiul „Russkii buker”.
În anul **2005**, la Teatrul „Most” romanul este pus în scenă de regizorul Gheorghi Dolmazian.
2005 – apare romanul *Părul Venerei*, pentru care primește în același an premiul „Naționalnîi bestseller”, iar în anul următor premiul „Bolșaia kniga”.
În anul **2006** la Teatrul „Atelierul lui P. Fomenko” este pusă în scenă piesa *Samoe vajnoe/ Lucrul cel mai important*, după acest roman, în regia lui Evgheni Kamenkovici (a primit în anul **2007** premiul „Turandot de argint” pentru cel mai bun spectacol al anului **2007**).
Romanul primește și premii pentru traducerile din străinătate – în anul **2007**, traducerea în franceză a Laurei Troubeckoy, traducerea în italiană, iar în anul **2014**, traducerea în limba română a Antoanetei Olteanu.
2010 – apare romanul *Scrisorar*, pentru care primește în anul **2011** premiul „Bolșaia kniga”
După acest roman, la MHAT a fost pusă în scenă piesa omonimă, în anul **2011**, regia Marinei Brusnikina.
În același an pianistul și regizorul Aleksei Botnikov la Odessa realizează spectacolul *Scrisorar/ Pismovnik. Eleghia*, în anul **2012** la Zürich având loc reprezentații și în limba germană.
În anul **2015** romanul a fost pus în scenă și la Teatrul „Masterskaia” din Sankt-Petersburg (regizor Natalia Lapina).
De asemenea, în anul **2016**, la Teatrul de Cameră de Păpuși pentru copii a fost pus spectacolul pentru adulți (regizor Boris Konstantinov).
2011 – apare nuvela *Kampanila Sviatogo Marka/ Campanila Sf. Marcu*
În anul **2012** este pus în scenă un spectacol cu același nume, în regia lui Nikita Kobelev.
2017 – apare volumul de povestiri și eseuri *Paltonul cu bridă.*

ÎN LIMBA GERMANĂ:

2002 – apare volumul de eseuri *Montreux-Missolunghi-Astapowo, Auf den Spuren von Byron und Tolstoj*/ Montreux – Missolunghi – Astapovo. Pe urmele lui Byron și Tolstoi; în anul **2005** este tradus în franceză și primește premiul pentru cea mai bună carte străină, la categoria eseu
2018 – un eseu despre James Joyce
2019 – în curs de apariție este un nou volum de eseuri despre literatura și istoria rusă, *Tote Seelen, lebende Nasen. Eine Einführung in die russische Kulturgeschicht*

Fragment | Mihail Șișkin

Părul Venerei

(fragment)

După ce făcuseră traversarea pe la amiază, elinii intraseră în formație și porniseră prin vale, urcând în munți, cel puțin cinci parasangi. Oastea se întindea, șerpuia ca un miriapod uriaș. În apropierea râului nu erau copaci din cauza războaielor cu carduhii[1]. Elinii își întinseseră tabăra, iar noaptea căzuse o zăpadă abundentă. Zăpada a căzut multe ore, densă, grea, și în zori acoperise armele și oamenii ce erau culcați, ferecase picioarele animalele de transport. Dimineață nu aveai chef să te scoli, pentru că zăpada îl încălzea pe omul ce era întins sub ea. Când însă Xenofont se hotărâse să se ridice neîmbrăcat și începu să spargă lemne, imediat se mai ridică un om, îi luă toporul și se apucă să taie lemnele. În urma lui și alții începură să se scoale, să aprindă focuri și să se ungă cu unsoare. În țara asta muntoasă era multă unsoare care se folosea în loc de ulei de măsline. Era pregătită din slănină de porc, semințe de susan, migdal amar și terebentină.

De aici, în cursul întregii zile următoare, au mers prin zăpada adâncă și mulți oameni erau chinuiți de foame și frig. Traversarea era foarte grea, pentru că vântul de miazănoapte le bătea chiar în față, înghețându-i pe oameni și făcându-i să împietrească. Atunci unul dintre preoți propuse să se aducă o jertfă vântului. A fost adusă și, în mod clar, tuturor li se păruse că forța vântului scăzuse. Adâncimea zăpezii ajungea la până la o orghie[2] și din cauza asta au murit multe animale de transport, și oameni de la aprovizionare, și până la treizeci de soldați. Xenofont, aflat în ariergardă, îi aduna pe cei căzuți pentru a-i îngropa cu onorurile cuvenite, dar asta era imposibil și morții pur și simplu erau acoperiți cu zăpadă.

Dușmanii veneau după elini pe urmele lor, răpind animalele de transport epuizate și intrând, din cauza lor, în încăierare unii cu alții. Pe cei rămași

1. Armeni (n.tr.).
2. Unitate de măsură la vechii greci, egală cu 1,851 m (n.tr.).

în urmă urmăritorii îi pedepseau groaznic, tăindu-le, după obiceiul lor, mâna dreaptă. Numai gândul unui asemenea sfârșit îi mâna înainte pe soldați, dar totuși, oboseala era așa de mare, că unii începură să rămână în urmă: unii căpătau, din cauza zăpezii orbitoare, o boală de ochi, altora degetele de la picioare le înghețau din cauza frigului. Trebuia să te miști întruna, să nu te liniștești nici o clipă, iar noaptea să te descalți. Dacă cineva se culca fără să-și dea jos încălțările, atunci curelele îi intrau în picioare și înghețau, doar încălțările vechi erau uzate și pantofii, *carbatinus*, erau făcuți din piele de taur proaspăt smulsă.

Din cauza acestor nenorociri unii soldați rămăseseră în urmă și au văzut o bucată de pământ, neagră, pentru că zăpada se dusese după el. Într-adevăr, se topea sub acțiunea evaporării dintr-un izvor care se afla în apropierea trecătorii împădurite. După ce au luat-o într-acolo, s-au așezat și au refuzat să meargă mai departe. Xenofont a aflat de asta și a început să-i convingă cu toate metodele și urmările să nu rămână în urmă, arătându-le că după ei vin dușmani adunați în număr mare și, în cele din urmă, chiar se supără. Dar soldații îl rugară să-i omoare, pentru că nu mai au putere să meargă mai departe. Atunci s-au hotărât să încerce să-i sperie pe dușmanii ce veneau după ei, pentru a nu-i ataca pe cei se rămăseseră în urma trupelor lor. Era deja întuneric și dușmanii se apropiau, vorbind tare între ei în limba lor barbară. Atunci soldații sănătoși din ariergardă s-au pregătit și au alergat asupra dușmanilor, iar bolnavii au început să strige și din toate puterile au început să-i lovească cu lăncile peste scuturi. Barbarii s-au speriat, au pornit prin zăpadă în defileul împădurit și nimeni dintre ei n-a mai scos nici un sunet.

Xenofont cu detașamentul său, după ce le-a spus bolnavilor că a doua zi o să vină după ei, a pornit înainte și, înainte de a parcurge patru stadii, a întâlnit pe drum niște soldați ce dormeau în zăpadă, înfofoliți, care nu erau organizată nici o strajă. I-au trezit și ei au spus că detașamentele din față nu mai merg înainte. Xenofont a pornit mai departe și a trimis niște peltești rezistenți cu porunca de a afla motivul reținerii. Ei au spus că toată armata se odihnește în felul acesta. Atunci și detașamentul lui Xenofont a întins și el tabără pentru odihnă. Noaptea elinii au petrecut-o lângă focuri. Unde ardea un foc, acolo, după topirea zăpezii, s-au format gropi mari, care ajungeau până la pământ, de aceea se putea măsura adâncimea zăpezii.

Tot pe atunci în țara muntenească prin care treceau elinii se marca ziua Armatei Roșii. Locuitorii din Groznîi erau goniți în piața principală și au fost anunțați că, întrucât populația republicii îi ajutase pe germani, partidul și guvernul luaseră decizia de a-i strămuta pe toți găgăuzii și trădătorii. „Împotrivirea este inutilă, li se citea celor adunați din ordinul cutare, pentru că sunteți înconjurați de armată și va fi împușcat fiecare dintre cei care vor încerca să nu se supună și va încerca să fugă".

Mulțimea năucită, moartă de frică, – povestește în continuare Xenofont, – în frunte cu funcționarii locali, pornise în formație de patru în piață, unde oamenii erau încărcați în camioane și duși la calea ferată, dar nu la gară, ci la triaj, unde erau așteptați de eșaloane cu vagoane pentru transportul vitelor.

În alte localități erau arestați numai bărbații, iar femeilor li se poruncise să-și strângă lucrurile și să fie gata, împreună cu copiii, ca a doua zi să părăsească casa. Prin case umblau soldați ruși și le ajutau pe mamele tulburate să-și adune lucrurile, spuneau să ia haine groase și mâncare, nu patefoane sau covoare, le ajutau să ducă lucrurile la camion.

În a doua jumătate a aceleiași zile căzuse o zăpadă abundentă și apăruseră dificultăți la expedierea oamenilor, mai ales în regiunile montane. Erau transportați cu camioane Studebekker trimise din America prin Iran, prin Legea de împrumut și închiriere. Mașinile stăteau cu motoarele pornite, cu farurile aprinse, luminând zăpada ce cădea. Din depărtare se vedeau lumină – farurile puternice ale zecilor de camioane.

Locuitorii aului Haibah au refuzat să îndeplinească ordinul de a-și părăsi casele. „Mai bine murim toți!", strigau bătrânele și strigau la Dumnezeu să nu accepte nedreptatea și să-i ia mai repede, să nu-i lase să moară în pământ străin, ci să fie îngropați în pământul strămoșilor lor. La Haibah, din aulurile învecinate, fuseseră aduși toți care nu putea și nu voiau să plece de bună voie – bolnavi, bătrâni, cei care fuseseră prinși pe drum, cei care păsteau vitele, cei care se ascunseseră. Oamenii fuseseră adunați în grajdul colhozului. Printre crăpături bătea un vânt înghețat care te pătrundea până la oase. Soldaților li se ordonase să căptușească cu fân grajdul lung, pentru ca oamenilor dinăuntru să nu le fie frig – așa le spuneau celor înghețați în grajd. Apoi voievodul muntenesc, pe nume Gveșiani, porunci să se închidă poarta și să se dea foc la grajd.

Cădea o zăpadă umedă, mare, soldații alergau prin noroi și încercau să dea foc paielor umede. Un șofer a turnat benzină din canistră. Paiele au izbucnit în flăcări. S-a ridicat repede o pălălaie mare până la cer.

Înăuntru s-a stârnit panică. Sub presiunea oamenilor înnebuniți ușa s-a prăbușit. Cei care fugeau înainte cădeau, împiedicând calea celor care presau din urmă. În cei ce fugeau începură să tragă din automate. Pentru a se termina totul mai repede, soldații au aruncat grenade pe ferestre, spre cei ce strigau.

Voievodul muntenesc a trimis la Moscova lista celor incendiați. Iată numele lor, dar puteți să nu le citiți. Pur și simplu dați pagina (...).

A murit de asemenea – își continuă povestirea Xenofont – Alimhodjaeva Pailaha. Nu știu câți ani avea ea, dar fusese și ea omorâtă la Haibah. Cadavrul ei, când plecaseră soldații, fusese recunoscut de locuitorii salvați în munți după coada care nu-i arsese. Coada aceasta a fost păstrată în toți acești ani de sora ei. Și acum se află undeva, coada asta.

Ninsoarea acoperise drumurile din munți și până la aulul îndepărtat din raionul Galanciojski, ultimul înainte de trecătoare, soldații au ajuns pe o potecă acoperită de zăpadă, cu un ghid din activul de partid local. Soldații, temându-se să nu îndeplinească la timp ordinul, se grăbeau. Ei îi duceau pe bărbați, iar celorlalți locuitori li se poruncise să se pregătească pentru evacuare, spunându-le că o să se întoarcă imediat ce timpul le va permite. Bărbații erau duși în șir pe poteca îngustă, pe buza prăpastiei. Un cecen l-a ajuns deodată pe un soldat ce mergea alături și s-a aruncat în jos cu el. Așa au început să facă și ceilalți prizonieri. Soldații au deschis focul. Toți bărbații din aul au murit.

Ceea ce se întâmplase în defileu văzuseră niște copiii și, după ce se întorseseră acasă, povestiseră cu muriseră tații lor. Bătrânii s-au adunat și au început să hotărască ce e de făcut. Atunci cel mai bătrân dintre ei s-a ridicat și a început să se învârtă într-un dans vechi al morții, așa cum era dansat de moșii și strămoșii lui. Și atunci au intrat în cerc și au început să joace toți bătrânii, și bătrânele, și femeile, și copiii din aul. Toți au jurat să moară, dar să nu se predea rușilor. Apoi capii satului au stabilit că nu se vor putea lupta, doar nu au nici arme, nici putere. Dar nici nu vor aștepta

până ce vor veni după ei, să-i ducă din pământul strămoșilor. Toți ceilalți locuitori ai aulului s-au pregătit, au luat numai lucrurile necesare și au pornit în sus, în munți, în trecătoare.

Era greu să meargă prin zăpada adâncă, vântul îi punea la pământ. Femeile țineau în brațe copiii mici și-i lipeau de ele, să nu înghețe. Până la trecătoare au ajuns, dar nu toți: oamenii, epuizați, se așezau în zăpadă și înghețau.

Și așa au mers mult, pierzând noțiunea timpului, epuizați și înghețând în viscol. Deodată cei care mergeau înainte au văzut jos, acolo, unde începea valea, niște focuri. Chiar pe zăpadă ardeau focuri lângă care dormeau niște oameni. Erau elinii.

Locuitorii aulului îi întrebaseră dacă nu pot și ei să se încălzească la foc și să primească ceva de mâncare. Grecii au împărțit cu cecenii puținul pe care îl aveau. Xenofont, cum a putut, le-a explicat acestor oameni înghețați, obosiți, flămânzi, care nu înțelegeau limba elină, că îi duce pe grecii săi la mare. „Thalassa!", arătă Xenofont spre conducătorii lor cu mâna în direcția mării. „Thalassa!"

Și a doua zi dimineață au plecat împreună mai departe...

Maidenhair [1]

(fragment)

Having completed the crossing at around midday, the Hellenes formed up and passed through the valley, ascending into the mountains, at least five parasangs. The host stretched out, articulating like a giant centipede. Near the river there were no villages, due to the wars with the Kardukhoi. The Hellenes made camp, but that night there was a heavy snowfall. It snowed for many hours, dense and heavy, and by dawn it had blanketed the weapons and the men lying on the ground and had fixed the pack animals by the legs.

In the morning no one felt like rising because the snow warmed whoever lay beneath it. When Xenophon decided to rise undressed and started chopping firewood, one more man immediately got up, took the ax away from him, and started chopping wood. After him, others too began to rise, light fires, and smear themselves with grease. In this mountainous land there was a lot of grease, which was used instead of olive oil. It was made from lard, sesame seeds, bitter almond, and turpentine.

From here, for the entire day following, they walked through the deep snow, the hunger and cold exhausting many. The crossing was very difficult because a north wind was blowing directly in their face, slowly but surely freezing people and bringing them to a state of rigidity. Then one of the priests suggested offering a sacrifice to the wind. This was done, and it seemed palpable to all that the wind's force had waned. The snow's depth reached one orgyia, and because of this, many pack animals perished, and the people bringing up the rear, and as many as thirty soldiers. Xenophon, who was in the rearguard, collected the fallen with the idea of burying them with due ceremony, but that was impossible, and the dead were simply sprinkled with snow.

Their enemies followed on the Hellenes' heels, stealing the weakened pack animals and getting into scuff les with each other over them. The

1. Translated by Marian Schwartz, Rochester, New York. Open Letter. 2012.

pursuers cruelly finished off anyone who lagged behind, cutting off his right hand, according to their custom. The mere thought of such an end drove the soldiers onward, nonetheless their exhaustion was so great that some did lag behind. Some began to experience snow blindness, others' toes froze. They had to keep moving constantly, not letting up for a minute, and take off their boots at night. If someone went to sleep without removing his boots, the straps cut into his legs and froze to them because the old footwear had worn out and their boots, their karabatinai, were made of undressed cowhide.

Because of these misfortunes some soldiers lagged behind and saw a patch of earth, black because the snow had melted from it. Indeed, it had melted due to the vapors coming from a nearby spring in a wooded ravine. They turned in there, sat down, and refused to go any farther. Xenophon learned of this and used every possible means and method to try to convince them not to lag behind, pointing out that they were being followed by the enemy, which had gathered large numbers, and finally he even became angry. But the soldiers asked him to put them out of their misery; they could not go on. Then they decided to try to frighten the pursuing enemy, so they would not attack those who were exhausted. It was already dark, and the enemy approached, talking loudly in their barbarous tongue. Then the hale soldiers of the rearguard prepared and ran at the enemy, and the sick soldiers raised a hue and cry and started banging their spears on their shields as hard as they could. In terror, the barbarians raced across the snow into the wooded ravine, and not one of them ever uttered another sound.

Xenophon and his detachment told the sick that they would come for them the next day and moved on, and before they had gone four stadions they came across soldiers who were wrapped up sleeping on the snow, over whom no guard had been posted. They woke them and reported that the lead detachments were not advancing. Xenophon continued on and sent his hardiest peltasts off with an order to learn the cause of the delay. They reported that the entire army was resting in a similar manner. Then Xenophon's detachment lay down right there to rest. The Hellenes spent the night by their fires.

Wherever a fire burned, the melting of the snow formed a large hole that went all the way to the ground, and so they could measure the snow's depth.

At that same time, in the Muntenian land through which the Hellenes were passing, Red Army Day was being celebrated. In Grozny the residents were driven onto the main square and told that because the republic's population had given support to the Germans, the party and government had decided to resettle all the Gagauzes and traitors. They read decree number such-and-such to those assembled:

"Resistance is futile because you are surrounded by troops, and anyone who tries to disobey or attempts to f lee will be shot."

The crowd, dumbfounded and paralyzed with horror — Xenophon goes on to say — led by local officials, moved in ranks, four by four, to the market, where people were being loaded into trucks and taken to the railroad, not to the station but to the marshaling yard, where troop trains with cattle cars awaited them.

„In other settlements they only arrested the men and ordered the women to pack their things and be prepared to take their children and leave their homes the next day. The Russian soldiers went from house to house helping the distraught mothers collect their things, telling them to take warm clothing and provisions, not gramophones or rugs, and helping them carry their belongings to the truck.

In the latter half of the day abundant snow fell, and there were difficulties dispatching the people, especially in mountainous districts.

They were being transported in Studebaker trucks that had come from America via Iran under Lend-lease. The trucks' engines were turned on, and their headlights lit up the fallen snow. The glow could be seen from afar — the powerful headlights of dozens of trucks.

The inhabitants of the mountain village of Khaibakh refused to carry out the order and abandon their homes. "We would all rather die!" the old women shouted, and they called on God to prevent this injustice and to take them quickly, so they would not have to die in a foreign land but could be buried in the land of their ancestors.

They drove everyone in the surrounding auls who couldn't or wouldn't leave voluntarily to Khaibakh — the sick, the old, anyone caught on

the roads, anyone grazing cattle, anyone hiding. The people were assembled in the kolkhoz stable. An icy wind blew through the cracks and penetrated their bones. The soldiers were ordered to lay hay around the long shed so that the people inside wouldn't be cold. That's what they told the people freezing in the stable. Then a Muntenian voivode by the name of Gveshiani ordered them to lock the gates and burn the shed down.

Fat wet snowf lakes were falling and the soldiers ran around in the mud trying to set fire to the damp straw. One driver splashed gasoline from a canister. The straw burst into f lames. A huge bonfire quickly rose to the sky.

There was panic inside. Under the pressure of the crazed people, the doors collapsed. Those running in front fell, barring the way to those pressing from behind. They began to fire submachine guns at those fleeing. So as to put a speedy end to it, the soldiers threw grenades through the windows at the screaming people.

The Muntenian voivode sent a list of the burned to Moscow.

Here are the names, but you don't have to read them. Just turn the page. (...)

Also perishing — Xenophon continues his story — was Pailakha Alimkhodzhayeva. I don't know how old she was; she too was killed in Khaibakh. When the soldiers left, the local residents who had escaped to the mountains recognized her body from her unburned braid. Her sister kept the braid all these years. Even now it lies somewhere, that braid.

The snowfall had cut off the roads in the mountains, and the soldiers reached the last aul, in Galanchozh District, the last before the pass, over a snow-strewn path, with a guide who was a local Party activist. The soldiers were afraid they would fail to carry out the order in time and were hurrying. They led the men away and ordered the remaining residents to prepare for resettlement, saying they would return as soon as the weather permitted. The men were led single-file down a narrow path over an abyss. One Chechen suddenly put his arms around the soldier walking next to him and plunged down with him. The other captives started doing the same thing. The soldiers opened fire. All the men of the aul perished.

Little boys saw what had happened in the gorge, and when they returned home they told how their fathers had perished. The old men gathered to decide what they should do. Then the eldest among them stood up and began spinning in the ancient dance of death his grandfathers and great-grandfathers had danced. Then all the old men and women, and the women, and the children of the aul joined the circle and began to dance. They all vowed to die rather than surrender to the Russians. Then the elders decided that they could not fight. They had neither weapons nor strength. But they would not wait for them to come and take them away from the land of their ancestors. All the remaining inhabitants of the aul gathered, taking only what was most essential, and went up into the mountains, to the pass.

It was difficult walking through the deep snow, and the wind kept knocking them off their feet. The women carried the small children and held them close so they wouldn't freeze. Not all made it to the pass: when people ran out of strength they sat down in the snow and froze to death.

They walked like that for a long time, losing track of time, exhausting themselves, and freezing in the blizzard. All of a sudden those walking in front looked down and saw lights where the valley began. Fires were burning directly on the snow, and men were sleeping around them. It was the Hellenes.

The aul's inhabitants went to them and asked whether they could warm themselves by the fires and get something to eat. The Greeks shared what little they had with the Chechens. Xenophon explained as best he could to these frozen, weary, starving people, who did not understand the Hellenic speech, that he was leading his Greeks to the sea. "Thalassa!" Xenophon pointed seaward for the elders. "Thalassa!"

And in the morning they headed out together to continue on their way.

© Direcția Comunicare, Relații Publice și Marketing
Universitatea din București

Tipărit la Editura Universității din București

2019

2019
Universitatea din București
Virtute et Sapientia

Bulevardul Mihail Kogălniceanu, nr. 36–46, București, România
Tel: +4021 307 73 00
Fax: +4021 313 17 60